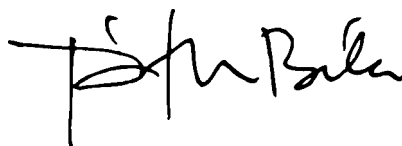

neiben (mert a kivitelező-producer a belga FIBRU). „Béla Tóth, Belgium, Csongrád, Öregvár u.” címen szerepeltem a katalógusban és a belga éremkönyvben. Azóta belga érmész is vagyok és Csongrád is Brüsszel, Liège, Antwerpen „magasságába” emelkedett. Jólesően észrevettem, hogy 1998-ban a francia Képzőművészek Szövetségének meghívására egyedülként a volt keleti blokk országaiból állíthattam ki a világ egyik legrangosabb kiállításán, a Párizsi Szalonon. Ezt aztán több meghívás és részvétel követte. Párizsi bemutatkozásom sikere és eredménye, hogy még ugyanebben az évben meghívtak Chambéry-La Ravoire-ba az I. Aktuális Művészeti Fesztiválra (I-er FESTIVAL D'ART ACTUEL), az Európai Művészeti Társasága (Exposition European Art Group) kiállítására, ahol Prix Sculpture szobrászati díjat nyertem.

Bernáth Árpád

irodalomtörténész (Jánoshalma, 1941. február 15.)

Életem egy nyitott könyv. Beírtak engem mindenféle könyvbe, *Ki kicsodába*, megnyitható adatbázisba. Születtem: lásd fenn, anyja neve: Bauer Katalin. Más lapokról az is kiderülhet, hogy édesapám születésnapján születtem, harmadik, legkisebbnek maradt fiúként. A kiválasztott? Mire? Családi anekdota: nővérem varrta törzsfőnöki öltözetben, Fehér Szarvasként kérdezem a családi gyümölcsöskert fáján ifjabb bátyámat: „Te mi

szeretnél lenni: közlegény vagy hadvezér?” A tömör válasz: „Egyik sem.”

Felszabadulás. A megszállók kiűzve? A szülői ház 1944 végén hónapokig egy szovjet parancsnokság székhelye. Édes bort iszom, oroszul tanulok. Miközben apámat 48 évesen behívták. Parancsra száz leventét visz Nyugatra, köztük idősebb bátyámmal. Elszakad a Wehrmachtól, Tolbuhinig jut a kérésével: segítsen, hogy a tizenévesek biztonsággal hazatérhessenek. Több mint felük nem tért haza a Szovjetunióból, apám is csak három és fél év után. A szovjet tiszték a szülői házból elvonulnak, mások akarnak a helyükre jönni: elvitetik édesanyánkat mint „németet”. Most is látom: szánon vitték, de nem köthették utána a szánkónkat. Magunkra maradvá apácák látnak el bennünket, távoli rokonok és közeli ismerősök, akiknek keze, talán mert nem volt üres, elér a

gyűjtőtáborokig. Itt volna az ideje, hogy számon tartsuk a „magyarmentőket” is. Kettő közülük, Almási Imre és Ökrész Illés eléri, hogy anyánkat egy orosz orvos szállíthatatlan betegnek minősítse – hazatérhet. (Élt 97 évet.)

Szocializmus. Leraktuk az alapokat? A szülői házba most erdélyi menekültek költöznek: dr. Rajk Lajos tudógyógyász szakorvos és felesége, a kedves Vera néni. Ő meséli majd 1949-ben Pestről visszatérve, hogy karján a kis Laci nyitott ajtót azoknak, akik Lajos öccséért jöttek. Szeptemberben az egész család a Rajk-per közvetítését hallgatta: „Papa! Papa! Gyorsan gyere!” „A rádióban Feri beszél” – de ezt már egy családregényből hallom, amely elfedi az eredetit: időközben a négy hónaposan Kovács Istvánná vált kis Rajk története mindannyiunk lehetséges Simon Péter-történetének egyik interpretánsa lett, a hazudós „Feri” pedig bevonult a történelembe. Míg szól a rádió, a köztulajdonba vett családi kert helyén már csak kukorica nő, a közeli „fehér” tavat békanyál borítja be, a szülői házat államosítják, 1950-ben édesapánkat egy gyengécske Rajk-per-utánpótlásban háborús bűnösnek nyilvánítják. Tíz hónap után szabadul, a fővárosban talál segédmunkát. Mindig szívesen időzött „egyszerű emberek” társaságában – megkezdődött a család elvándorlása Jánoshalmáról. Aki eléri a munkaképes kort, Budapestre költözik.

Én 1954-ben még csak a halasi Szilády Áron Gimnáziumig jutottam, ahol egykor atyai nagyapám tanított és kutatta a protestáns iskoladrámák történetét. Nekem más vágyaim voltak: a repülés vonzott. „Ó, miért nincs szárnyam, mely felkapna most.” A matematika bizonyított tételei, a fizika megváltozhatatlan törvényei érdekelték. Magyartanárom és osztályfőnököm azonban más útra terelt: Kurdics József megismertetett az írás örömeivel és kínjaival. Önképzőkörében megtanulhattuk, hogy a szövegtípusoknak is vannak szigorú szabályaik. Hogy dokumentumokat lehet hamisítani, de nem lehet megtévesztő remekműveket alkotni. Képesse válok egyszer valami hasonlóra? Első és egyetlen novellám a Kiskunság c. kecskeméti folyóirat októberi számában jelent meg, 1956-ban. Nagyapámról hallott történetek darabjaiból építettem, a főhősre apám képét rávetítve. Nyáron még a Petőfi Kör vitáit figyeltük, az Irodalmi Újság számait vadásztuk, s már tudtuk, hogy sokan tudják: *A tenger vize sós*, nem kifogyhatatlan limonádé, amiként meg akarják itatni velünk. Pontosán két évre Tardos Tibor írása után gyáván és alattomosan kivégzik Nagy Imrét – de októberben megélhettük a hihetetlen, hogyan foszlik szerte a hazugság varázscsapásra. Aztán meg kellett élnünk a hazugság újraképződését is („mint a guanó”), osztályfőnökünk elhurcolását, a kiszabadításáért kamaszos idealizmussal folytatott hosszú harcot, osztályunk feloszlását.

Amikor 1958 nyarán egy hűvös szobában a Népszabadság közleményét olvasom Nagy Imre és „bűntársai” kivégzéséről, már a budapesti Eötvös József Gimnázium III/C osztályának tanulója vagyok. Itt majd Hámori Miklós osztályfőnök vigyáz rám, hogy „ne menjek fejfel a falnak”, Gergely Miklós és Tamás Attila ösztönöz, hogy induljak magyar irodalomból az Eötvös-pályázatokon, s mindkét szemüket becsukják, amikor időnként elkerülöm az iskolát, hogy a Szabó Ervin Könyvtárban a tananyagból kimaradt nyugatosokat olvassam. Ámulattal nézem, azonban megszólítani nem merem az ott dolgozó Benjámin Lászlót. „De már emlékezetektől is veszik el a becsületet.” A III/A-nak is új osztály-

főnöke van: azt suttogják, hogy az ÁVO-tól jött. De az osztály továbbra is Antall Józsefet tekinti főnökének. 1959-ben külön érettségi tablót készítenek vele. Egyszer még meg kell kérdeznem Pataricza Ivántól, oda járó barátomtól, hogy vajon rajta van-e az a nem tehetségtelen, de túlságosan is törekvő osztálytárs képe is, aki már 1957-ben belépett a KISZ-be. Egy „áruló” akadt a mi halasi osztályunkban is: a szerencsétlent azzal bírták rá, hogy jelentsen, hogy felvették az egyetemre – és fel is vették. Mint ahogy engem is, egy év kemény fizikai munka után. Egyetlen egyetem volt Magyarországon, ahová elért a család és barátainak segítők keze: így lettem Antalffy György rektor kegyelméből 1960 októberében a bölcsészkar magyar–német szakos hallgatója.

Így jöttem... így értem az egyetemre, ahol a mai napig dolgozom. A diákévekről már *Rückblick auf den Neuanfang* címmel beszámoltam abban a kötetben, amely a szegedi germanisztikai képzés újraindításának ötvenedik évfordulója alkalmából jelent meg 2006-ban a Gondolat Kiadónál. Abban a kötetben is megtalálható mindazon tanulmányok felsorolása, amelyet „ágam írt a porba”, tudományos igénnyel, az ércnél maradandóbb elvét imitálva. A felsorolás élén egy diákköri dolgozat áll, amelyet 1965-ben Diószegi András kért el a Kritika számára: *Egy Weöres-vers elemzése és az egzakt irodalomtudomány*.

Miért vagyunk a világon? Van-e a magyarban befejezett jövő? Szélfútta levél a világ? Emblémává tenni az idézeteket. Méltóvá válni a szüleimhez. Alázattal szemlélni a teremtést.

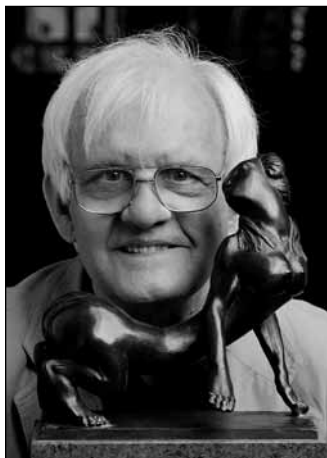
Bízni a családban, reménykedni a tanítványaimban, keresni a jót önmagamban és embertársaimban. És nem félni a pátosztól?

Bernad K. Kócska

Szakolczay Lajos

irodalom- és művészetkritikus, szerkesztő (Nagykanizsa, 1941. február 27.)

OSZLOP

Fotó: S. Faragó Gyöngyi

BALASSI BÁLINT (1554–1594) élt 40 évet.
 CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY (1773–1805) élt 32 évet.
 KÖLCSEY FERENC (1790–1838) élt 48 évet.
 KATONA JÓZSEF (1791–1830) élt 39 évet.
 VÖRÖSMARTY MIHÁLY (1800–1855) élt 55 évet.
 KEMÉNY ZSIGMOND (1814–1875) élt 61 évet.
 ARANY JÁNOS (1817–1882) élt 65 évet.
 PETŐFI SÁNDOR (1823–1849) élt 26 évet.
 MADÁCH IMRE (1823–1864) élt 41 évet.
 ADY ENDRE (1877–1919) élt 42 évet.
 KRÚDY GYULA (1878–1933) élt 55 évet.
 MÓRICZ ZSIGMOND (1879–1942) élt 63 évet.
 BABITS MIHÁLY (1883–1941) élt 58 évet.
 JUHÁSZ GYULA (1883–1937) élt 54 évet.
 KOSZTOLÁNYI DEZSŐ (1885–1936) élt 51 évet.
 KARINTHY FRIGYES (1887–1938) élt 51 évet.
 CSÁTH GÉZA (1887–1919) élt 32 évet.
 JÓZSEF ATTILA (1905–1937) élt 32 évet.
 DSIDA JENŐ (1907–1938) élt 31 évet.
 RADNÓTI MIKLÓS (1909–1944) élt 35 évet.
 PILINSZKY JÁNOS (1921–1981) élt 60 évet.
 KORMOS ISTVÁN (1923–1977) élt 54 évet.
 NAGY LÁSZLÓ (1925–1978) élt 53 évet.
 SZILÁGYI DOMOKOS (1938–1976) élt 38 évet.
 BELLA ISTVÁN (1940–2006) élt 66 évet.
 UTASSY JÓZSEF (1941–2010) élt 69 évet.
 NAGY GÁSPÁR (1949–2007) élt 58 évet.
 SZIVERI JÁNOS (1954–1990) élt 36 évet.
 Én, Isten kegyelméből, *hetven* vagyok.
 Örülök, hogyne örülnék,
 ám egy kissé szégyellem is magam.

Szakolczay Lajos

Kapronczay Károly

történész (Budapest, 1941. február 28.)

Nincs borongós hangulatom, amikor áttekin-tem az életem történéseit. Lehet ezt az írást életrajznak is nevezni, de ez nem hivatalos, amit kerülni szeretnék. „Hites” foglalkozásom szerint történész vagyok, erre képzett az egyetem, de nem szeretnék valamiféle történeti „áttekintést” adni, inkább rendezett-rendezetlen gondolataimat adom át, teszem közzé.

emlékszem. Inkább az óráközi és a nyári szünetekre, azok izgalmasabbak voltak, mint a matematika. A Toldyba azért mentem, mert ott tanult nagyapám, dédapám és sok felmenő rokonom. A Toldy gimnázium különleges volt, kiváló tanárok „vettek kezelésbe”, és remek fiúkból állt az osztály. Az utóbbiakkal – aki itt él vagy még él – minden

hónap első szerdáján találkozunk a budai Makk Hetes nevű „műintézetben”. Érettségiztető osztályfőnököm Antall József, a későbbi miniszterelnök volt, aki kiváló tanárként átformálta kamaszos lelkünket – nemcsak az „enyémet” –, megértette velünk a tanulás és a tudásvágy szépségét. Ekkor határoztam el, hogy a történelemtudomány valamelyik területével szeretnék foglalkozni. Amolyan közepes eredményemből végül jeles érettségi lett, de az egyetemre kerülésem akkor sok „akadálya” ütközött. Ebben az években volt a forradalom, a rendszer elleni szellemi lázadás, ezt nem olyan régen még „másképp gondolkodásnak” nevezték, ezt képviseltük, mondtuk és tettük. Osztálytársaimat – egy alkalommal engem is – szervezkedéssel vádolt néhány „régiságú”, ma sem értem, miért nem kaszt-nizták be minket. Egyszóval: a felvételin mutatott eredményem alapján előbb írásban felvettek, majd gyorsan – tévedésnek mondván a történeteket – kizártak az ELTE bölcsészkaráról. Abban az időben ilyen furcsa dolgok

Néhány perccel éjfél előtt jöttem világra a Baross utcai klinikán. Furcsa dolog, hogy hébe-hóba ott tartok előadást, és a folyósokon bandukolva már nincsenek életre szóló ötleteim. Amikor megszülettem, háború volt, erre ugyan nem emlékszem, de arra igen, hogy 1944 tavaszán – Budapest bombázása miatt – Balatonlellére mentünk, követve a Belügyminisztériumot, ahol apám dolgozott. Egyszer – talán csak emlékeimben? – láttam a Budapest felé vonuló bombázó repülőket. 1944 novemberében, az előretörő orosz csapatok elől a Balatonon át hajón menekültünk Keszthelyre, onnan apám családjának „ösi fészkébe”, Szil községbe, közel Csorna városához. Mindezt miért mondtam el? Ilyenek jutnak eszembe a háborúról, a gyerekkorról (kedvenc témája a pszichológusoknak).

A szocializmus építését már Budapesten abszolváltam, itt jártam általános iskolába, majd a budavári Toldy Ferenc Gimnáziumba. Az általános iskolára, illetve a tanórákra nem nagyon

is történtek a Duna mentén. Várt a honvédség, ami állítólag a renitens kölkök remek megnevelési lehetősége. Huszonhét „boldog” hónapot töltöttem Ercsiben: építettem hadi hidat, kúsztam-másztram a sárban, védtem valamit, amiről senki nem világosított fel. Ráadásul eltérő véleményen voltunk az ellenségről: mást mondtak ők és mást gondoltam én. (Ez a gondolatszabadság lényege.) Mivel tudtam írni-olvasni, őrmesterként mondtunk búcsút egymástól. Azóta nem láttuk egymást (remélem, már nem lesz „viszontlátás”). Hogy teljen az idő, zsebszótárból nyelvet tanultam, mint valamikor József Attila, franciául. (Lehet, hogy nem igaz, de történetnek jó.) Különben eszem ágában sem volt megváltozni, sem gondolatban, sem érzésekben. (Ez olyan régen volt, hogy már leszoktam idétlen katonatörténetek meséléséről is.)

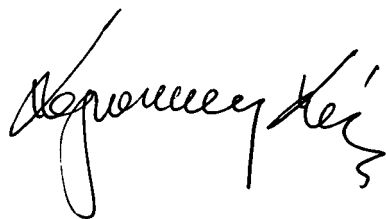
Amikor leszereltem, elkezdhettem az ELTE Bölcsészettudományi Karán (közben visszavettek, vagy ismét felvettek, nem tudom) tanulmányaimat történelem-könyvtár szakon. 1968-ban végeztem, 1972-ben egyetemi doktori szigorlatot tettem, 2003-ban tudományos fokozatot szereztem. Apám meghalt, így dolgoztam is, és igyekeztem behozni az elvesztegetett 3-5 évet. 1969-ben – Antall József hívására – az Orvostörténeti Múzeumba kerültem. Remek huszonkét év következett, Antall József emberi nagyságát addig is jól ismertem, de hogy belőlem történész lett – akármilyen is –, neki köszönhetem.

Furcsa helyzetben: ő, az „ellenforradalmár”, mi, az őt követő tanítványok (mert más tanítványa is volt az intézetben) nem kellettünk a tudományos élet „élvonalába”: nem lehettünk

akadémiai kutatók, egyetemi vagy akár középiskolai tanszemélyzet. De a szaktörténelem perifériáján megtűrték minket, itt „lébecolhattunk”, tehetünk, amit akartunk. Gondolták, úgyse értünk hozzá, és hamarosan elmegy a kedvünk az egésztől. Antall József valóban szaktudományt csinált egy alig művelt területből, mi követtük, és itt valóban korlátlan szabadságot élvezhettünk. Csak élni kellett vele! Antall tanár úr (igazgató úr) barátságába fogadott, az akkor már harmincéves tanítványt, de megkívánta, hogy más történeti kérdésekkel és területekkel is foglakozzam. Az orvostörténelem mellett így foglalkoztam a lengyel–magyar történeti kapcsolatokkal, Kelet-Európa történeti kérdéseivel, olyan területekkel, amiről ott Ercsiben álmodni sem reméltem. Írtam vagy negyvenöt könyvet, hatszáz tudományos közleményt, szerkesztettem és szerkesztek tudományos folyóiratot, tagja lettem több akadémiai bizottságnak, külföldi tudományos társaságnak, megtisztelték címzetes egyetemi tanársággal. Voltam az intézet különböző szintű vezetője, és bizonyos életkor kell ahhoz, hogy címzetes vagy tiszteletbeli „valami” legyünk. (Így vagyok most címzetes főigazgató.)

1968-tól ugyanabban a házasságban élek, gyerekeim megnöttek. Semmi kedvem hetvenévesnek lenni, de, mondjátok, mit tegyek? Az a hír járja, hogy csak az első hetven év nehéz, a többi már gyerekjáték! Hetven év múlva innen folytatom...

Mindenkit ölelek.

Pauer Gyula

szobrász, díszlet- és jelmeztervező, performer (Budapest, 1941. február 28.)

Így, hetventől visszatekintve hihetetlenül összezsgorodik a soha véget érni nem akaró gyerekkor.

Februárban dühöng a háború, a tél, Budapestre érkezik a front.

Később a hosszú, tikkasztó nyarak nagynénéimnél a Mátrában, vagy Baján, a Sugovica partján. Rövid pillanatokká válik: a gyerekkor, az iskolás évek, melyek örökkévalóságig tartottak akkor. Én valami küldetésfélét éreztem magamban, úgy emlékszem, tudtam, hogy mi lesz belőlem. Ha kérdezték, azt mondtam, hogy költő vagy művész. Apám nevetett.

Aztán az ifjúkor is ma már feledhető pillanat. Röpke tanulmányaim ma már homályba

vesznek, tizennyolc évesen már szobrász lettem. Olasz származású mesterem, Luigi Debattista csodagyereknek tartott és fegyelmezetlennek. A nagyapám meghalt. Apám, erdélyi szász cipész, 1917–1918 tájékán (amikor Trockij és Lenin kikiáltotta a világbékét, és keletkezett egy Szovjetunió) települt át Magyarországra. Nem sokkal ezután mi már kunbéláztunk. Hogy miért épp Budapesten települt le, a józsefvárosi Kisfuváros utcában, miért állt meg épp itt, azt sosem tudtam meg. Hogy miért nem szólalt meg soha németül, azt viszont már tudom. A fiatal népi demokráciában, az ötvenes években ez nem volt sikk, sőt!

1956-ban mesterségem, a díszítőszobrászat fontossá vált nagyon, a szovjet tankok által szétlőtt Budapestnek nagy szüksége volt díszítőszobrászokra. Alig van olyan palota ebben az eklektikus városban, melynek díszes homlokzatát ne kellett volna restaurálni.

Tatarozóvállalatoknál, majd a Képzőművészeti Alap Stúdiójában évekig dolgoztam a Százados úti művésztelepen. Eszményien kerestem. Megnősültem, feleségem, Anikó megszülte Henrik fiamat, vásároltam egy szövetkezeti lakást, béreltem egy műtermet. Jelentkeztem a Képzőművészeti Főiskolára, majd a kubai blokád miatt sokunkat elvittek katonának, engem besoroztak huszonhárom évesen. Még ez a lidércnyomásos élmény is, ez a lázálomszerű néhány hónap is olyan picurkává zsugorodott emlékeimben, hogy már-már szinte semmire nem emlékszem belőle. Csak arra, hogy amikor leszereltem, szinte semmi nem érdekelt ebből a világból. Kiábrándultságomból is kiábrándultan rendeztem egy kiállítást. Ez lett az első tárlatom.

Akkoriban olyan szobrászat érdekelt, melyet itthon nem tapasztaltam, tombolt és dühöngött a szocreál. Bekapcsolódtam a háború után felnőtt első nemzedék, az úgynevezett progresszívek vagy neoavantgardisták közé. Itt aztán megint jól éreztem magam.

Gyűlöltem a kommunizmust, imádtam az ellenzékiiséget. Szememben az egész világ hazugságban fuldoklott, ámitások, becsapások, hamisságok,

félrevezetések: ez volt az álkommunista hatalom fennmaradási technikája. Harmincéves lehettem, amikor első igazán elemi erejű heuréka-élményem bekövetkezett. Egyből kitaláltam azt is, hogy hogyan nevezem el, ez volt a PSZEUDO.

Egy álmos nyári estén műtermemben ücsörögtem, amikor az egyik virág-cserépben észrevettem egy éticsigaházat. Én tettem oda korábban, hogy emlékeztessen az absztrakt szobrászat és az arany metszés törvényszerűségeire és összefüggéseire. Hirtelen belém villant valamiféle felismerés, felkaptam a csigaházat, a lámpa alá tartottam, hogy erős fény-árnyék kontraszt látszon rajta, majd rajzoltam egy kört, és rárajzoltam egy csigavonalat.

Később mindezt megismételtem egy pingponglabdával, egymás mellé helyeztem a két tárgyat, nagyon hasonlítottak.

Ezen már jól látszott a felismerés lényege. A labdára rajzolt csigavonal és árnyékolása úgy nézett ki, mint maga a csigaház.

Mindezt grafitceruzával csináltam, és pörgött az agyam. Íme, az ábrázolás becsapja a szemet!

„Pseudo: ál, pseudo: hamis, pseudo: valódinak látszó... ismerkedjen a pszudóval, és többé nem jön zavarba művelt emberek társaságában, a pseudo: a biztos fellépés titka...” valahogy így kezdődött, és többszöri nekifutásra megírtam a *Pseudomanifestumot*.

Most látom, hogy ez az esemény valóságos idejében csillog előttem a villanykörtevel együtt, mintha ma történt volna, vagy mintha még ma is történne, sőt: mintha most történne. Pedig a *Pseudo* ma már negyvenéves.

Valójában e felismeréstől számítom pályafutásom kezdetét, 1970-től. Elkészültek az első pszudokockák is, először papírból.

Megvolt az első zártkörű pszudobemutató, majd csoportos kiállítások (Balatonboglár, R-kiállítás stb.) során a hatalom betiltotta, később meg is semmisített jó néhányat ezek közül (a villányi pszudorelief, a nagyatádi Tüntető-tábla-erdő sem ért meg néhány napnál többet).

A Pseudo nem állt a rendszer szolgálatába. Művészkarrieremet a gyors összeomlás fenyegette. Fiatal rendező barátom azt javasolta, ismerve tevékenységemet, keressek munkát vidéki színházaknál. Ez megoldaná családfenntartói gondjaimat. És valóban: mint díszlettervező a kaposvári Csiky Gergely Színházban villámgyors és szédületes sikereket értem el a színház fiatal rendezői és színészgarnitúrájával együttesen. Közben valóságos konfliktusba is keveredtem a hatalommal. Egyik balatonboglári kiállításom idején megütött egy „pszudorendőr” (civil ruhába öltözött nyomozó), két év felfüggesztett börtönbüntetés lett a vége, mely pénzbírsággá változtatott.

Aztán a kultúrpolitika a Nemzeti Színházba „buktatott fel” bennünket, majd jött a Katona József Színház. Itt azonban kivontam magam a színház ölelő, szerető világából, ismét a képzőművészet érdekelt: szimpóziumok, Nagyatád, csoportos kiállítások, a neoavantgárd, underground életforma. Ismét anyagi bizonytalanság: és mint elismert színházi tervezőt magához csábított a film világa.

A kilencvenes évektől majd tíz évig scenikát tanítok a Képzőművészeti Főiskolán és rajzolni tanítom a rendezőhallgatókat a Színház- és Filmművészeti Főiskolán.

Feleségem, Anikó megbetegszik, meghal.

Érdekes, ahogy eltávolodom alaprögeszmémtől, a pszseudótól, úgy zsugorodnak össze emlékeim. Bármekkora sikereim voltak is, emellett lényegteleniségekké töpörödnek össze bennem. Arra azért mégiscsak emlékszem, hogy ismét meg-nősültem: Emma négy év korkülönbséggel szül két fiút (Gellértet és Emánuelet).

A lágyuló diktatúra engedékenysége hozzám is elért. Csinálhattam néhány emlékművet, köztük politikait is. Az Egyetem téri műtermem kulturális forgalmi központtá kezdett válni.

A családi tragédia sem felejthető soha az életben, fiam filmrendezője, akivel közös filmjüket csinálták, mondta be a telefonba: „Henrik meghalt.”

Oldalnyi felsorolás lenne, ha ideírnám végtelen számú kiállításomat New Yorktól Párizsig, Berlin, Sydney, London, Moszkva is megvolt.

A Szovjetunió széthullott, a harmadik köztársaság kikiáltattatott, valahogy beleragadtam a színház és a film légkörébe. A monetáris diktatúra nekem sem kedvezett, elveszítettem Egyetem téri műtermemet, így a jelenkorban már nem nehéz emlékeket találni, annyi minden történt velem. Hatvanhárom évesen nyugdíjaztak. Nem szeretnék megfeledezni jelzalogkölcsoeimről sem, melyek mind a mai napig karöltve kíséretnek mindennapjaimban, a válságon keresztül.

Ha össze akarom rántani, hogy rövid legyek: többek között megcsinálhattam a Múcsarnokban retrospektív kiállításomat. Munkácsy-díjat kaptam, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja lettem, Kossuth-díjjal tüntettek ki.

Egyéni kezdeményezésre (Can Togay-jal) megszületett a budapesti holokauszt-emlékmű a nyilas terror áldozatainak emlékére: *Cipők a Duna-parton*.

A sors hatvanéves korom körül egészségem elleni sorozattámadást indított, de túléltem egy infarktust, félig belerokkantam egy stroke-ba, műcsípőkkel, bottal járok, de íme, hetvenévesen visszaemlékezem.

Szakmai-erkölcsi karrierem csúcán meglehetősen nehézkesen támogatom két fiam egyetemi és gimnáziumi tanulmányait.

Sikertelenül pályázatok, mint a legtöbb ifjú művész, mint horgász a pecabottal, de hajthatatlanul optimista vagyok, aukciókra küldök képeket. Legújabb munkáim a minimal, direkt vagy a konkrét festészet, a pseudo tükrében, a koncept és az objekt jegyében születnek, és immár a kortárs nemzetközi áramlatok vasfüggöny nélküli értelmezésében.

Jelenleg ismét a józsefvárosi Rákóczi úton lakom. Hogy miért pont itt? SORS! Műtermem a Damjanich utcában van.

Jubileumi kiállításra készülök, mely a Magyar Tudományos Akadémia képtárában lesz megrendezve, ahol is megünnepelhetem a Pszeudo negyven évét és az én hetvenedik életéveimet.

Orvosom szerint még egy, szerintem két műtét vár rám, mert a szemem is homályosodik, hogy beléphessek a nyolcvanasok társaságába, ahol soha véget érni nem akaró, hosszú, boldog, békés éveken keresztül zavartalanul fejtegethetem tovább még ezután felmerülő művészeti rögeszméimet, az öregkor végső kibontakozásáig.

Hogy azután bármikor újrakezdhessem az egészet, ha létezik ilyen.

